

שבת לז

משה שווערד

1. עיין במראה מקומות לדף לו

2. ריטב"א לדף לו [קוק]

לר"ן, ועי' רמב"ן ורשב"א. (23) דעת רבנו שאיסור חזרה בכירה שאינה גרופה או קטומה הוא משום דמיחזי כמבשל (ור' גם לקמן לז, א ד"ה ת"ש ולט, א סוד"ה כל) וכ"מ דעת רש"י (במשנה) וכ"ד הר"ן (על הרי"ף כאן). ועי' באור שמח פ"ג מה"ש שכ"כ בדעת הרמב"ם והאר"ך בע"ז, עיי"ש. ודעת ר"ת בספר הישר (סי' רלה ורלז) שאיסור חזרה הוא משום שמא תצטנן הקדירה ויבוא לחתות בנחלים, ור' באו"ש שם שכ"ד התוס' ובעה"מ, ועי' באג"ט מלאכת אופה סקמ"ח אות ג ובשעה"צ סי' רנג סקל"ז. 24 וכה"ק בשיטה לר"ן. 25 ומשמע

גמרא. אבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא אבל לשהות משהי' אע"פ שאינ' גרופה ואינה קטומ'. פי', דבחזרה אחמירו טפי מפני שהוא כמבשל בשבת²³, דאלו לחתיי לא חיישי', ומתני' חנניא היא דתנא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה שאינה גרופה ולא קטומה. וק"ל מנא לן דמתני'

3. תוספות מסכת שבת דף לו עמוד א

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מיחסרא כו' - משום דקיי"ל כחנניא כמו שאפרש בע"ה דחיק לאוקמא מתני' כוותיה.

4. ספר גליוני מנחת חן

שם אסיפא קאי ובית הלל אומרים אף מחזירין. פי' ואף דמחזירין רק בגרופה וקטומה, מ"מ יש חילוק בין תוכה לעל גבה דכיון שהוא מעמיד לתוכה כדרך שמבשלין בה תדיר נראה כמבשל - (רשב"א ור"ן) הובא במ"ב (רנ"ג ס"ק נ"ח).

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף לו עמוד א

דין פלטה חשמלית בשב"ק

(ב) והנה כהיום יש פלטה חשמלית והוי ככירה דמכיון שהוא מוסיף הבל מסודר ומשתמשים בו בשמחות וכדו' אף בחול, א"כ לית מאן דפליג, דבודאי מעיקר הדין בעי קטום, וסגי ע"י נייר כסף עבה וכפול בצורה שאכן מצננת החום בעיקרה ויש בזה היכר לזה (ולא שמכסה למניעת הלכלוך מהפלטה) וככל קטום. ומ"מ ליכא למיחש למחזי כמבשל כיון שאין לו תוך וכמ' לעיל.

6. תוספות מסכת שבת דף לו עמוד א

מהו לסמוך - באינה גרופה קבעי ואי מתניתין להשהות תנן קא בעי להשהות ולהחזיר ואי להחזיר תנן ושרי להשהות אפ"ל תוכה וגבה בעי להחזיר ולהשהות היכא שאינו מבושל כמאכל בן דרוסאי.

7. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף לו עמוד א

גמרא דא"ר ספרא א"ר חייא קטמה ונתלבתה. נ"ב רב ספרא הוה מאחרוני האמוראים בזמן רבא. ואיך ראה את ר' חייא שהיה תנא קודם לו זמן הרבה וגם רב ספרא הוה בבבל ור' חייא אע"פ שהיה בבלי עיקר ישיבתו היתה בארץ ישראל. והנה חפשתי בסה"ד ומצאתי בערך ספרא התעורר מש"ס (ברכות ל"ד ע"ב) א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי ע"ש. וכ' שלא ידע על איזה ר' חייא כווננו שמה. אבל מכאן לא התעורר. ואולי כאן אמרו רב ספרא בשם ר' חייא אפשר דהיה מקובל לר"ס דבר זה. אבל לא ראהו ולא שמע מפיו. כיוצא

בזה מצינו ה"פ עי' (מכות כ"ג א') רב ששת בשם ר' אלעזר בן עזריה. אע"ג דראב"ע היה תנא בזמן ר"ע. ור' ששת הוה אמורא בין חכמי הבבליים רבה ור' יוסף. וכן לקמן ע"ב רב ששת בשם ר' יוחנן. אע"ג דר"ש בבבלי ור"י קדמון וגם מא"י. אבל הפי' האמתי שהיה לאחרונים בקבלה דינים אלו מתנא או אמורא קדמון:

8. ריטב"א לדף לז: [קוק]

אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן כירה שהסיקוה בגפת או בעצים משהים עליה חמין⁵⁸ שהוחמו כל צרכם ותבשיל שבשל כל צרכו ואפי' מצטמק ויפה לו. פי' ואע"ג שאינה גרופה וקטומה, דאלו בגרופה או קטומה כל דבר מותר לשהות לדברי הכל⁵⁹. והא דרב (ו) שמואל משמיה דר' יוחנן פליגא אדרב ששת משמיה דר' יוחנן דלעיל דשרי אפי' תבשיל שלא בשל כל צרכו כיון שהגיע למאכל בן דרוסאי, ואמוראי גיגהו אליבא דר' יוחנן⁶⁰, ולפום ההיא דרב ששת

9. תוספות מסכת שבת דף לז עמוד ב

אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה תבשיל שלא בישל כל צרכו כו' - פסק ר"ח דהלכה כרב ששת אמר ר' יוחנן דרבא דאמר תרוייהו תננהי סבירא ליה כוותיה וכן פסק רש"י דסתם מתניתין דפרק קמא (דף יט:): כחנניה ומותר להשהות אפי' באינה גרופה אבל להחזיר ודאי אסור אא"כ גרופ וקטום ואפי' בישל כל צרכו כדפי' לעיל.

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו וכו', אנן נעביד כרבי יוחנן. ומכאן המקור לכל המדינות שהם זכאים לנהוג כפי רבותיהם ואין

לדחות מנהגם בין לאיסור ובין להיתר, והרי לך הרמ"א בתשו' (סי' מח) שכתב בשבחו של בעל השו"ע הב"י, שכל החולק עליו כחולק על השכינה, [ועי' בתומים תקפו כהן סי' קכג]. ומ"מ העמיד בשו"ע הגהות בלשון יש אוסרין או יש חולקין או יש מתירין, ולפעמים גם ואין לשנות, וזהו להעמיד המנהג של הלכה שנהגו עפ"י חכמי אשכנז, [וכן בחזון איש (יר"ד סי' קו-ח) כתב, דכל מדינה עושים כפי שקבלו מרבותיהם, אפי' במקום שרבים חולקים. ועי' מה שכתבנו בקונטרס תורת ההוראה והמנהגים (אות ט) דלכל מדינה ומדינה יש חומרותיהן וקולותיהן.

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

דכיון דמסוכן הוא אפי' בשבת נמי שרי למיעבד. | פרש"י רגיל לאוחזו בולמוס וצריך לאכול מאכל מתוק וטוב. | רצונו לומר דאין לפרש שהוא חולה שיבו"ס, דא"כ מותר לעשות לו מלאכה דאורייתא, אלא כיון שהוא רגיל לאוחזו בולמוס, אפי' עתה הוא מרגיש בטוב, אין כדאי להחמיר בשהייה במצטמק ויפה לו. וכן פי' בחידושי הר"ן, שאינו מסוכן

12. חשוקי חמד שבת דף לו עמוד ב

דכיון דמסוכן הוא - לשוחח עם אשה דכאונית בטלפון בשבת כשיש חשש שתאבד עצמה לדעת
שאלה. אשה שחלתה ר"ל במחלה הנוראה, ונכנסה לדכאון והיא מדברת על התאבדות, ולה חברה טובה המשוחחת עמה ויודעת לעודד אותה, החולה חושבת שמותר לה לטלפן בשבת, שואלת חברתה האם להשיב לה בטלפון כשמתקשרת אליה?

תשובה. נאמר במסכת שבת דף לו ע"ב אמר ליה אביי לרב יוסף מהו לשהות [בשאינה גרופה]? אמר ליה הא רב יהודה משהו ליה ואכיל. אמר ליה בר מיניה דרב יהודה דכיון דמסוכן הוא אפילו בשבת נמי שרי למעבד ליה. ופרש"י: מסוכן הוא, רגיל לאוחזו בולמוס וצריך לאכול מאכל מתוק וטוב. ופירש בחידושי הר"ן שאינו מסוכן גמור, אלא כיון שלפי חוליו מותר לעשות בעבורו איסור תורה ע"י גוי, כל שכן שמותר לנו להשהות בעבורו כדי שיהיה המאכל טוב וחס. והריטב"א הביא את פירוש רש"י וכתב: והוצרך לפרש כך, דאילו מסוכן ממש ליכא למימר דהוה רב יהודה כל ימיו. ומיהו אין הפירוש נכון, דהא בכל מאכל סגי ליה להוציאו מידי סכנה ולמה מחללים עליו שבת, מפני מאכל מתוק וטוב, עכ"ל. משמע מרש"י שמותר לעשות לחולה כזה כל מה שרגילים לעשות לו בחול, וכמו שכתב הרמב"ן לגבי חולה מסוכן, יעוין בשו"ע (סימן שכח ס"ד) דעושים לו כל מה שרגילים לעשות לו בחול, ויעו"ש בשער הציון ובביאור הלכה.
והנה יש לדון האם מותר לעבור עבירות כדי למנוע דכאון שעלול לסכן חיים? ונראה שיש לרפאות את החולה באמצעות גלולות הרגעה ובאמצעות שיחות המלמדות אותו כיצד להתמודד עם רצונות וכיצד מתגברים עליהם. אבל לא באמצעות חטא, ויתרה מזו כתב בחת"ס (אבהע"ז פ"ב) בדבר יבמה שנפלה לפני קטן, והביאה כתב מהרופא שאם תצטרך להמתין עד שהיבם יגדל תפול לחולי ותסתכן, ולכן ביקשה שיתירוה בלי חליצה ויבום. והשיב: אדם המתחזק כבריא ולוחש לרופא ואומר לו כך וכך כאב לי, והרופא שופט לפי דבריו, אנתנו לא נתיר לו לעבור על התורה, ועוד הרי הבעל עובר על כל ביאה וביאה ולא הותר רק להציל נפש, ואם כן מי ישער כמה ביאות הם להצלת נפשה? ולכן אי אפשר כלל וכלל להתיר לה, ומסיים שם החת"ס בטוהים אנתנו בהשי"ת כי שומר מצוה לא ידע דבר רע ולא יאונה כל און על ידי שמירת התורה ומצוותיה, יעו"ש.

וכך אנו נאמר בתשובה לשאלתנו, כיון שאין גבול לחילול שבת של זה, ואולי מספיק לו שיחה אחת, אם כן אין להתיר כלל וכלל לחלל שבת כדי לדבר עמה בטלפון.

13. ספר שערים מצויינים בהלכה

אמר רב אשי קאימנא קמיה דרב הונא. כתוב בסדר הדורות (ערך רב הונא אות ח) דזה רב אשי הקדמון, דהא רב הונא מת קודם רב יהודה, ורבא נולד כשמת רב יהודה, ורב אשי האחרון נולד כשמת רבא. | ועי' בהגהות מהריעב"ץ שכתב דכמה רב הונא הוה, ושמא רב הונא בריה דרב יהושע הוא.

C. Sources of Heat

The *melachah* of cooking is separate and distinct from the *melachah* of הַבְּעָרָה, *kindling*. It is forbidden to cook even with a flame that was kindled before Shabbos. By the same token, it is forbidden to cook on, or near, any source of heat, be it an actual flame or an electric range, hot plate or urn.⁵ Cooking with a microwave oven is also prohibited.⁶

Furthermore, immersing food in hot water or inserting it in a heated pot which was removed from the flame can also be considered cooking. [This method of heating food is discussed extensively in Chapter 2.]

II. What Degree of Cooking Is Prohibited?

There are various differences between solid foods and liquids with regard to the prohibition of *cooking*. The first distinction concerns the point at which each of these items is considered cooked.

A. Solid Foods

The Torah Prohibition

In the case of solid foods, the Torah prohibition (איסור) (דאורייתא) forbids not only cooking them completely but even

או דבר שאינו צריך בישול כלל פטור עב"ל (וידוע דכל מקום שכתב הרמב"ם פטור פירושו שאסור מדרבנן) וכתב על זה בשער הציון סי' ש"ח ס"ק ק"ד וז"ל ופשוט לענין דהיינו דבר שאינו משתבח כלל על ידי הבישול, ולאפוקי פירות וכה"ג שהוא משתבח ע"י הבישול [דחייב מדאורייתא] וכו', ומצאתי בברכי יוסף שהוא מסתפק בזה אי חייב מן התורה או מדרבנן וכו' ובראשונים שכתבו דיש בזה משום מבשל משמע מסתימת הלשון דהוא דאורייתא, וגם בפמ"ג בסעיף זה משמע דס"ל דהוא דאורייתא וכ"כ הגר"ז וז"א עב"ל שעה"צ.

מיוזו בהגהות רעק"א סי' רנ"ד ס"ד דקדק מדברי הרמב"ם הנ"ל דכל דבר הנאכל חי ואינו צריך בישול אין בו אלא איסור דרבנן. ועב"פ מבואר דלכ"ע אפילו דבר הנאכל חי יש בו איסור בישול ולא פליגי אלא אם איסורו מדאורייתא או מדרבנן.

5. שו"ת בית יצחק י"ד סי' ק"ב, אחיעזר ח"ג סי' ס', שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רמ"ז.

6. אגרות משה או"ח ח"ג סי' נ"ב.

cooking to a minimal degree of edibility. This degree of cooking is referred to by the Gemara as *בְּמֵאֲכָל בֶּן דְרוֹסַי*, "like the food of Ben De'rosai," a thief who, always being on the run, would cook his food only until barely edible.⁷

There is a question among the *Poskim* whether this level is attained when a food is one-third cooked (i.e. when it has been heated for one-third of its normal cooking time) or whether it must be half-cooked (i.e. cooked for half the normal time). We follow the stringent view and consider 'one-third cooking' a violation of the *melachah*.⁸

Nevertheless, a food which has already been cooked "like the food of Ben De'rosai" (or more) is still subject to the Torah prohibition of *cooking*, and may not be cooked to yet a greater degree of edibility.⁹

The Rabbinic Prohibition

The Sages, to prevent any possible transgression of the Torah prohibition, added a further restriction. By Rabbinic decree it is forbidden to place any uncooked item, even for a short while, in a hot area where it could eventually become cooked. This decree was enacted out of concern that a person might forget to remove the food before it is cooked, thus transgressing the Torah prohibition.¹⁰

In practice, therefore, one may not warm up any raw or partially cooked food item on any source of heat capable of cooking that item. [The permitted methods of warming up food on Shabbos will be discussed in Chapters 2-3.]

B. Liquids

Heating any liquid to its boiling point is considered *cooking*.

7. שו"ע סי' ש"ח ס"ד.

8. מ"ב סי' רנ"ג ס"ק ל"ח.

9. שו"ע סי' ש"ח ס"ד, ועיי'ש בביאור הלכה ד"ח אפילו, שהביא דעת הרבה ראשונים שכל תבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי שוב אין בו משום איסור בישול ובסוף כתב שם דאין לזוז מפסק השו"ע שכל דבר שלא נתבשל כל צרכו חייבין על בישולו מן התורה.

10. שו"ע סי' ש"ח ס"ד וי"ז ומ"ב שם.

Moreover, as with solid foods, the Torah prohibition forbids cooking liquids even to a minimal degree. This minimum level, however, is defined differently for liquids than for solids.

With liquids, the minimum degree of cooking is attained when the liquid is heated to a point known as *yad soledes bo*¹¹ (the scalding temperature).

Yad Soledes Bo (The Scalding Temperature)

The literal translation of *yad soledes bo* is '[a degree of heat] from which the hand recoils'; that is, a temperature so hot that upon contact with the source of heat, a person reflexively withdraws his hand. This is also described by the Gemara as "the temperature at which heated water would scald a baby's abdomen."¹²

The exact temperature of *yad soledes bo* is in question. *Hagaon Rav Moshe Feinstein zt"l* ruled that a temperature of 110° F (43° C) must be considered *yad soledes bo*. Nevertheless,

11. שר"ע סי' ש"י"ח סי"ד.

12. שבת דף מ: אמר רב יהודה אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר [פירש"י סולדת נמשכת לאחוריה מראגה שלא תבה וכו'] והיכי דמי יד סולדת בו [פירש"י והיכי דמי סלוד יש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד] אמר רחבא כל שכריסו של תינוק נבויית ע"ב.

ונחלקו הפוסקים אם אפשר לסמוך למעשה על השיעור של יד סולדת בו לשער החום. הררישה סי' ש"י"ח סק"ה בא"ד כתב וז"ל ומכאן תשובה למורי הזראה דשואלין אם היר סולדת בתבשיל ומשערים באצבע, וזה אינו אלא שכריסו של תינוק נבויית בו עכ"ל. מפורש בדבריו דאין לסמוך כלל על השיעור של יד סולדת בו הואיל ואינו שזה בכל אדם [ועי' מ"ב סי' ש"י"ח ס"ק פ"ט]. אבל באיסור והיתר כלל ל"ד אות כ' כתב וז"ל וכתב הרא"ש פ' כירה היכי דמי יד סולדת בו כל שכריסו של תינוק נבויית מהן עכ"ל והיינו גם כן שיד כל אדם בינוני נבויית מהם עכ"ל. משמע מדבריו דאפשר לסמוך על השיעור של יד סולדת בו ומשערין בידו של אדם בינוני. ועי"ע בענין זה בחידושי בכור שור חולין דף קג.

ובכף החיים סי' ש"י"ח ס"ק קמ"ג הביא בשם בן איש חי פרשת בא אות ה' וז"ל וא"ת איך ידע האדם לשער כך ברעתו, נקוט האי כללא בידך כל היכא שזה החמין ראוי לשתיה או לאבילה שאין האדם נמנע ממנו מכה ריבוי חמימותו הרי זה לא חשוב יד סולדת בו אבל אם נמנע מלשתותו או לאוכלו מרוב חומו הרי זה נחשב בכלל יד סולדת בו עכ"ל.

he stated, only the temperature of 160° F (71° C) can be regarded as *definitely yad soledes bo*. Thus, depending on the case, the more stringent of these two measurements must be followed.

Ordinarily, the lower temperature represents the stringency. Accordingly, heating liquids to 110° must be treated as a violation of the *melachah*.¹³ In the coming chapters, however, we will see cases in which the setting of 160° applies.

Although liquids are considered cooked at the temperature of *yad soledes bo*, most *Poskim* rule that heating liquids which are already *yad soledes bo* (110° F) to yet a higher temperature — up to and including their boiling point — is also forbidden under the Torah prohibition.¹⁴

13. אגרות משה א"ח ח"ד סי' ע"ד דיני בישול ס"ג.

ובספר מעדני השלחן על י"ד במטעמי השלחן סי' ק"ה סק"ז כתב וז"ל שמעתי מהגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך שליט"א שעד ארבעים וחמשה מעלות צלוזים [45° C] אין לחוש כלל שמא ה"ד סולדת וטעמו דבגמרא חולין דף ח. מחלוקת אמוראי אם בית השחיטה צוננת היא ולפי האיכא דאמרי בגמרא כולי עלמא מודו דבית השחיטה צוננת, ואפי' למ"ד בית השחיטה רותח אין הסבין בולע רק בגמר שחיטה דרק או היא רותח, אבל לפני גמר שחיטה לכ"ע ה"ו צוננת, ובזמנינו ידוע ומפורסם שמעלות צלוזים של אדם הוא שלשים ושבע מעלות [37° C] בערך, ושור ופרה עד ארבעים מעלות [40° C], ויונים בריאים היא ארבעים וחמשה מעלות [45° C] וכיון שהגמרא קורא לזה צונן, נמצא שעד ארבעים וחמשה מעלות אינו יד סולדת עכ"ל.

14. כתב הטור סי' ש"יח אפילו תבשיל שנתבשל כבר יש בו משום בישול אם נצטנן כבר אבל בעודו רותח לא עכ"ל וכתב ע"ז הבי"ו וז"ל ומשמע לי שכל שה"ד סולדת בו מיקרי רותח עכ"ל, ומשמע מדבריו דרק בדבר שכבר נתבשל כל צרכו אין בו איסור בישול אחר בישול אם לא נצטנן לגמרי ועדיין ה"ד סולדת בו, אבל דבר שלא נתבשל כל צרכו יש בו איסור בישול אע"פ שנתחמם והגיע לחום של יד סולדת בו וכן פ"י המנחת כ"ח (במשמרת השבת שער שני פ"ב) לדברי הבי"ו וז"ל ר"ל שנקרא רותח לשלא יהיה שייך שם בישול אם הוא מבושיל כל צרכו עכ"ל, ומשמע כנ"ל דאם עדיין לא נתבשל כל צרכו אכתי יש בו איסור בישול [אבל ע"י בשביתת השבת בהקדמתו למלאכת בישול ס"ק י"ח שלמד פשט בה"י באופן אחר] וכן משמע מדברי המ"ב סי' ש"יח ס"ק ב"ד וז"ל אבל אם ה"ד סולדת בו אף שנצטנן מרתיחתו לא שייך בו בישול עוד דככלל רותח הוא ואין בישול אחר בישול עכ"ל, ומשמע דדוקא לענין בישול אחר בישול אמרינן דאם לא נצטנן מרתיחתו ועדיין ה"ד סולדת בו לא שייך בו עוד בישול, אבל בתחלת בישול יש איסור בישול אף בדבר שכבר נתחמם ליד סולדת בו. וכ"כ בתחלה לדוד סי' ש"יח ס"ק י"ז שכל המקרב הבישול עד שירתיח [פ"י עד שיעלה רתיחת] חייב, וכ"כ באגלי טל

The Sages, to preclude any transgression of the Torah prohibition, forbade warming up liquids to any degree on a source of heat that could possibly cook them to the level of *yad soledes bo*.¹⁵ Therefore, one may not place any liquid, even momentarily, near a fire, if it could become heated there to *yad soledes bo* (110° F).

C. Reheating Cooked Foods

Foods which were once completely cooked and were then allowed to cool may in some instances be reheated. This will be discussed in Section IV of this chapter.